

Utvärdering av sociala investeringar

Skolsociala team plus

Sammanfattning

Projektet **Skolsociala team plus (SST plus)** bedrevs gemensamt av socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen i samverkan med de två stadsdelsförvaltningarna Kungsholmen och Järva, mellan augusti 2023 och juni 2025. Syftet med projektet var att stödja elever med långvarig och hög frånvaro tillbaka till en fungerande skolgång. Målgruppen utgjordes av grundskoleelever i årskurs F-9 med en hög frånvaro, 50 procent eller mer under en termin, som riskerade att inte nå sina kunskapsmål. Ett team av familjebehandlare, psykolog och specialpedagog arbetade samordnat för att identifiera och möta varje barns unika förutsättningar och ge ett helhetsstöd anpassat efter barnets samlade behov.

Slutsatser från processutvärderingen

Projektgruppen upplevde att SST plus bidrog till att fler elever med hög skolfrånvaro närmade sig undervisningen igen, i linje med projektets mål. Teamen upplevde även förbättrat mående hos de unga som deltog, och många skolor beskrev en känsla av avlastning tack vare stödet. Projektet stärkte också samarbetet mellan skola och socialtjänst. Dock kvarstår utvecklingsbehov på chefsnivå gällande gemensamma former för arbetsledning och hantering av övergripande frågor, vilket är avgörande för att skapa långsiktig hållbarhet i arbetet med skolfrånvaro.

Figur 1 Ramboll Impact Framework

Möjliggörande kontext	✕	Ändamålsenlig utformning	✕	Effektiv implementering	Resultat och effekt
Nivå i RIF	Kontext		Utformning och design		Genomförande
Bedömning					
Beskrivning	Kontextuella förutsättningar påverkades projektet genomförande		Projektet har designats för att uppnå förväntade resultat		Projektet har haft organisatoriska utmaningar men trots det ett fungerande genomförande

Så här har vi gjort processutvärderingen

Vår processutvärdering utgår ifrån ramverket Ramboll Impact Framework (RIF) som bygger på implementeringsforskning av Fixsen et al¹. För att nå goda resultat och effekter visar forskningen att det krävs en möjliggörande kontext, ändamålsenlig utformning och ett effektivt genomförande. Figuren nedan illustrerar ramverket. Mellan varje steg i figuren står ett multiplikationstecken, som visar hur viktigt det är att varje steg lyckas för att nå goda resultat.

Kontextuella förändringar gynnade projektets genomförande

Under projektperioden växte ett ökat fokus på att förebygga ungdomskriminalitet, både nationellt och lokalt. Skolfrånvaro lyftes fram som en viktig riskfaktor, vilket förstärkte projektets aktualitet och påvisade relevans.

Det förändrade läget ökade förståelsen för, och behovet av, projektets arbete. Därutöver påverkade Regeringens satsningar relaterade till frågan hur staden organiserade sitt arbete med skolfrånvaro. Skolans roll som skyddsfaktor blev alltmer framträdande i det brottsförebyggande arbetet och det blev tydligt att satsningar på barns skolgång, utöver utbildning, handlar om att motverka risk för social utsatthet och kriminalitet. Projektets fokus på närvaro och tidiga, samordnade insatser för barn i riskzon låg i linje med en bredare politisk vilja att stärka skolans roll i det förebyggande arbetet.

Utformningen möjliggjorde träffsäkert och samordnat stöd

Projektets design byggde på ett tvärprofessionellt team bestående av två familjebehandlare, en skolpsykolog och en specialpedagog. Genom att samla kompetens från socialtjänst och skola kunde teamet, i nära samarbete med elevens hemskola, erbjuda ett holistiskt och anpassat stöd efter varje enskild elevs situation. Denna struktur bidrog till att stödet blev mer samordnat, flexibelt och effektivt, vilket i sin tur skapade en känsla av trygghet och minskad stress för både elever och familjer.

En central del av projektets design var kartläggningen, som lade grunden för stödet. Genom att gå på djupet i elevens situation kunde teamet identifiera bakomliggande orsaker till frånvaro och forma relevanta och realistiska åtgärder. Kartläggningen fungerade även som en viktig process för att bygga relation och förtroende med familjen, vilket visade sig vara avgörande för att skapa engagemang och samarbete under efterföljande stöd.

Projektets design möjliggjorde för ett flexibelt arbetssätt, vilket var en annan viktig framgångsfaktor. Teamet hade möjlighet att anpassa både tidpunkt, plats och innehåll i möten utefter elevens och familjernas förutsättningar.

Projektet har haft ett fungerande genomförande trots organisatoriska utmaningar

SST plus bedrevs i en samverkansstruktur där medarbetare från två olika huvudmän med tre olika chefer arbetade tillsammans i gemensamma team. Detta innebar att teamet behövde hantera skilda krav, rutiner och styrsignaler från sina respektive förvaltningar, vilket försvårade intern samordning och gemensam planering. Det saknades också en samordnad arbetsledning med mandat att fatta beslut över förvaltningsgränserna. I praktiken innebar det att ansvaret för att lösa samordningsfrågor ofta hamnade på medarbetarnivå.

Trots detta visar utvärderingen att teamets förmåga att samarbeta över professionsgränserna var en viktig styrka. Medarbetarnas öppenhet, flexibilitet och vilja att gemensamt utveckla ett nytt arbetssätt möjliggjorde ett individanpassat och tvärprofessionellt stöd till elever med komplex problematik. Då arbetet inte var manualbaserat krävdes gemensam reflektion, problemlösning och ett kontinuerligt lärande inom teamet.

För att möta utmaningar med inflödet i Järva under första projektåret justerades målgruppskriterierna så att även elever med lägre frånvaro kunde få stöd. Projektgruppen beskriver att detta stärkte dialogen med skolorna och gjorde det möjligt att arbeta mer förebyggande, särskilt med yngre elever. Inflödet ökade något, men inte i den utsträckning som förväntats. Därför valde projektet att också inkludera skolor i Spånga, vilket bedöms ha haft en positiv effekt på möjligheten att nå fler elever i behov av stöd.

Vi utvärderar SST plus på nivå ett i utvärderingstrappan

Vår utvärdering av SST plus genomförs på nivå 1 i utvärderingstrappan. Det innebär att vi sammanställt projektets aktiviteter och upplevda resultat som uppstått inom projektet.

Fokus för vår utvärdering har varit att undersöka hur arbetssättet har fungerat organisatoriskt för de medverkande parterna, samt att följa upp hur många elever projektet har arbetat med. Vi har kvalitativt analyserat arbetssätten och de metoder som utvecklats inom projektet, och kvantitativt följt upp antalet elever. På så sätt har utvärderingen kunnat ge en bild av hur arbetssättet fungerat i praktiken och vad det upplevs ha bidragit till.

Analysen bygger på två workshops med projektgruppen, dokumentation från projektet och en enkätundersökning som projektledningen genomfört med chefer inom de lokala projektgrupperna och styrgruppen. Enkäten besvarades av sex personer och innehöll öppna frågor om projektets framgångsfaktorer, utmaningar, lärdomar samt förutsättningar för att arbeta vidare enligt SST plus-modellen i ordinarie verksamhet. Svaren har analyserats kvalitativt och integrerats i vår samlade bedömning tillsammans med insikter från workshopparna. Enkäten finns i sin helhet i bilaga 2.

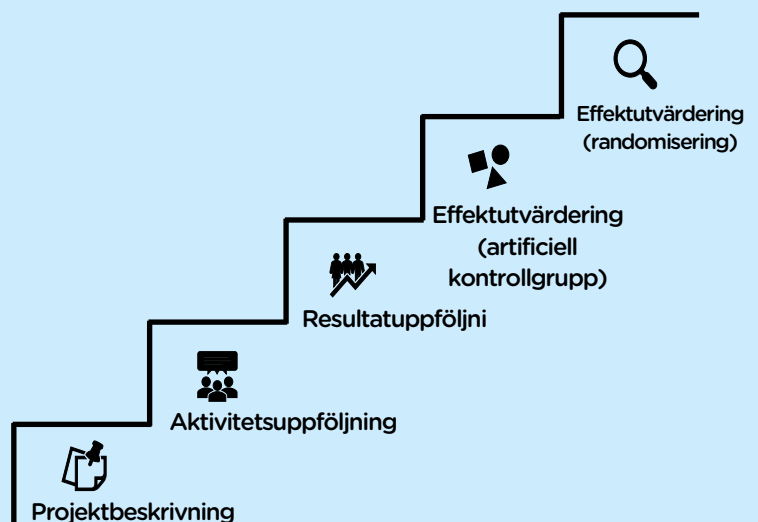
Det saknas förutsättningar att bedöma projektets kommunalekonomiska förtjänster

Projektets kostnadseffektivitet bedöms utifrån en värdering av dess effekter i relation till dess kostnader. Ekonomiska förtjänster av projektet kan uppstå över lång tid samt för olika aktörer. För att säkerställa att resultatet av analysen är relevant för Stockholm stads fortsatta arbete med sociala investeringar är vår utgångspunkt i bedömningen av projektets ekonomiska förtjänster att rikta fokus mot kommunalekonomiska förtjänster relativt nära i tid.

Vi gör ingen empirisk skattning av projektets effekter och kan därför inte uttala oss om dess kommunalekonomiska förtjänster.

Så har vi gjort effektutvärderingen av SST plus

Syftet med en effektutvärdering är att avgöra om någon förändring har skett i målgruppens situation och om insatsen har orsakat den förändringen. När vi utreder möjligheterna att utvärdera en insats utgår vi från utvärderingstrappan i figuren till höger. För en närmare beskrivning av utvärderingstrappan, se Bilaga 2.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Ett samordnat stöd för att minska skolfrånvaro och främja skolgång	1
2. Projektet lyckades väl tack vare ändamålsenlig design samt kompetenta och engagerade projektmedarbetare.....	3
2.1. Kontextuella förändringar gynnade projektets genomförande.....	3
2.2. Utformningen möjliggjorde träffsäkert och samordnat stöd	4
2.3. Projektet hade ett fungerande genomförande trots organisatoriska utmaningar	5
3. Projektgruppen upplever att stödet bidrog till positiva förändringar för elever och skolpersonal	8
3.1. Antalet elever blev lägre än planerat till följd av lågt inflöde.....	8
3.2. SST plus stöttade elever mot ökad närvaro i skolan	9
3.3. Projektpersonal och vårdnadshavare upplever att den unge mår bättre.....	9
3.4. Projektet minskade arbetsbelastningen på skolorna, trots att stödet initialt kunde upplevas resurskrävande.....	9
3.5. Samarbetet mellan socialtjänst och skola fördjupades men fortsatt utveckling behövs på chefsnivå	10
4. Övergripande lärdomar.....	11
4.1. Tre professioner och ett gemensamt förhållningssätt behövs för att ge ett samlat och träffsäkert stöd.....	11
4.2. Tvärprofessionella team kräver tydliga strukturer för ledning och ansvar	11
4.3. Stark förankring och tydlig målgruppsdefinition krävs för att nå rätt elever.....	12

Bilaga 1 - Rambolls metod för utvärdering av sociala investeringar

Bilaga 2 - Enkät till chefer och styrgrupp

Bilaga 3 - Förändringsteori för SST plus

1. Inledning

Ramboll har fått i uppdrag av Stadsledningskontoret vid Stockholms stad att utvärdera insatser inom ramen för stadens arbete med sociala investeringar. Utvärderingarna ska fokusera på insatsernas effekter och ekonomiska förtjänster. I den här rapporten presenterar vi resultaten från vår utvärdering av insatsen Skolsociala team plus (hädanefter SST plus). I detta kapitel beskriver vi insatsens syfte och hur vi har gått till väga för att genomföra utvärderingen. En mer detaljerad beskrivning av vårt övergripande ramverk för att utvärdera de sociala investeringsinsatserna finns i bilaga 1.

1.1. Ett samordnat stöd för att minska skolfrånvaro och främja skolgång

Insatsen SST plus bedrevs gemensamt av socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen i samverkan med de två stadsdelsförvaltningarna Järva (grundskoleområde 5) och Kungsholmen (grundskoleområde 1). Projektet pågick mellan augusti 2023 och juni 2025. Projektet riktade sig till grundskoleelever i årskurs F-9 med en hög frånvaro, 50 procent eller mer under en termin, som riskerade att inte nå sina kunskapsmål.

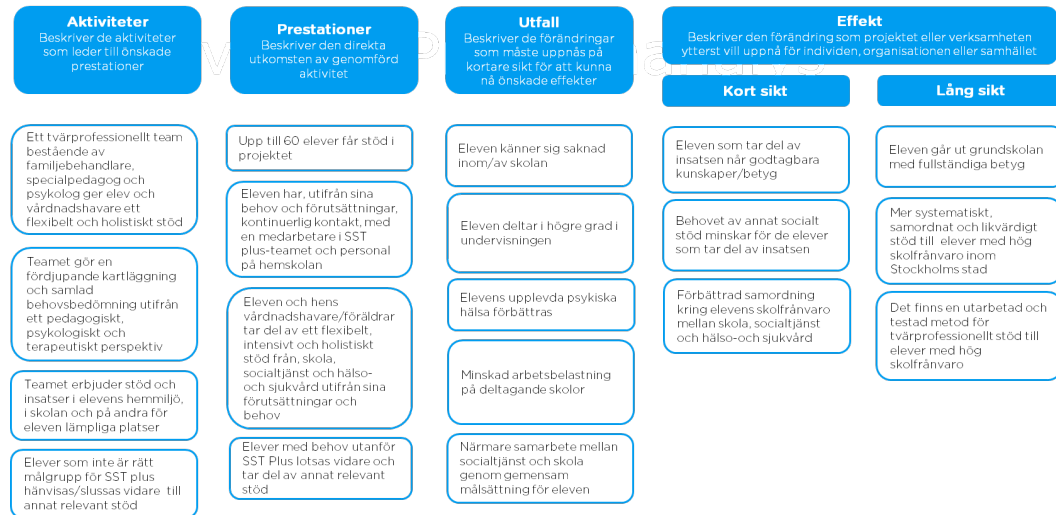
Syftet med projektet var att stödja elever med långvarig och hög frånvaro tillbaka till en fungerande skolgång. Genom ett samordnat och tvärprofessionellt arbetssätt ville man ge eleverna och deras familjer ett helhetsstöd anpassat efter barnets samlade behov. Familjebehandlare, psykologer och specialpedagoger samarbetade i ett team för att identifiera och möta varje barns unika förutsättningar.

Genom ett intensivt och individanpassat stöd, baserat på noggranna kartläggningar av varje elevs situation, strävade SST plus efter att förbättra elevers psykiska hälsa, minska skolfrånvaron och skapa förutsättningar för en mer hållbar skolgång. Alla elever erbjöds kontinuerlig kontakt med medarbetarna i SST plus-teamet, med utgångspunkt i elevens behov och förutsättningar. Insatsen fokuserade också på att stärka samarbetet mellan skola, socialtjänst och vård, i syfte att skapa en mer sammanhållen och effektiv insats för familjerna.

Projektet erhöll finansiering från Stockholms stads arbete med sociala investeringar. Den totala budgeten för insatsen var drygt 12 miljoner kronor.

Figur 2 visar projektets förändringsteori. För att se förändringsteorin i större format, se bilaga 3. Förändringsteorin beskriver hur projektets aktiviteter ska leda till effektmålen: fler elever som går ut grundskolan med fullständiga betyg, ett mer systematiskt, samordnat och likvärdigt stöd till elever med hög skolfrånvaro inom staden, samt en utarbetad och testad metod för tvärprofessionellt stöd till elever med hög skolfrånvaro.

Figur 2: SST plus förändringsteori

I nästkommande kapitel redogör vi för vår utvärdering av SST plus. Därefter, i kapitel 3, presenterar vi insatsens resultat. Avslutningsvis, i kapitel 4, presenterar vi våra övergripande lärdomar från utvärderingen.

2. Projektet lyckades väl tack vare ändamålsenlig design samt kompetenta och engagerade projektmedarbetare

I följande kapitel redogör vi för vår processutvärdering av SST plus. Vi utvärderar huruvida projektet bidrog till att nå de uppsatta målen genom att analysera insatsen utifrån tre huvudsakliga faktorer: den omgivande kontexten, utformningen av insatsen och implementeringen av insatsen.

Vår sammanfattande bedömning är att SST plus var framgångsrikt i att stödja elever med frånvaroproblematik tillbaka mot en fungerande skolgång. Projektet hade en genomtänkt design där ett samordnat och tvärsektoriellt arbetssätt kunde ge ett helhetsstöd till elever och familjer, anpassat efter barnets förutsättningar.

Att samordna arbetet i ett team där medarbetarna tillhörde olika förvaltningar visade sig vara en utmaning. Det fanns ingen gemensam arbetsledning, samordnarollen saknade mandat över förvaltningsgränser och praktiska förutsättningar som gemensam arbetsplats och digitala verktyg saknades. Det gjorde att teamet själva behövde ta stort ansvar för att skapa ett fungerande arbetssätt. Trots detta kunde insatsen genomföras på ett fungerande sätt, mycket tack vare medarbetarnas starka engagemang, öppenhet för samverkan och vilja att gemensamt utveckla ett nytt arbetssätt.

Samhällsdebatten om att förebygga ungdomskriminalitet, där skolfrånvaro lyfts som en viktig riskfaktor, underströk ytterligare projektets relevans. Samtidigt blev skolans roll som skyddsfaktor allt mer framträdande i det brottsförebyggande arbetet, och utvecklingen i SST plus låg därför rätt i tiden.

2.1. Kontextuella förändringar gynnade projektets genomförande

Utvärderingen visar att kontextuella förändringar under projekttiden gynnade projektets genomförande genom att förstärka projektets relevans. Det handlade framför allt om ett ökat nationellt och lokalt fokus på att förebygga ungdomskriminalitet, där skolfrånvaro lyfts som något som ökar risken.

2.1.1. Ökat nationellt och lokalt fokus på att förebygga ungdomskriminalitet stärkte projektets relevans

Under projektperioden ökade fokus på att förebygga ungdomskriminalitet, både nationellt och lokalt. I sammanhanget lyftes skolfrånvaro fram som en riskfaktor, vilket förstärkte projektets aktualitet. Projektmedarbetarna bedömer att detta förändrade läge ökade förståelsen för behovet av tidiga och samordnade insatser för barn i riskzon. Regeringens satsningar på området hade en påverkan på hur staden organiserade sitt arbete med barn och unga i riskzon för hög skolfrånvaro, vilket gjorde SST plus mer relevant.

Samtidigt blev skolans roll som skyddsfaktor alltmer framträdande i det brottsförebyggande arbetet. Det blev tydligt att satsningar på barns skolgång inte bara handlar om utbildning, utan också om att motverka social utsatthet och minska risken för kriminalitet. I den utvecklingen låg SST plus rätt i tiden, med sitt fokus på närvaro och tidiga, samordnade insatser för barn i riskzon svarade projektet mot en bredare politisk vilja att stärka skolans roll i det förebyggande arbetet.

2.2. Utformningen möjliggjorde träffsäkert och samordnat stöd

Projektets utformning byggde på tvärprofessionell samverkan och ett flexibelt arbetssätt som gjorde det möjligt att ge träffsäkert stöd anpassat till varje elevs behov. Familjebehandlare, psykolog och specialpedagog arbetade tillsammans, i nära samarbete med elevens hemskola, för att möta barnets samlade behov. En noggrant genomförd kartläggning lade grunden för individuellt utformade insatser, medan flexibiliteten i arbetssättet skapade förutsättningar kontinuitet och trygghet för familjerna. Tillsammans bidrog dessa faktorer till ett långsiktigt och samordnat stöd.

2.2.1. Ett tvärprofessionellt team gjorde det möjligt att möta barnets samlade behov

Utvärderingen visar att det tvärprofessionella teamet som arbetade inom *SST plus* var en central styrka i projektets utformning. Genom att arbeta i team kunde olika kompetenser kompletterat varandra och möjliggöra ett behovsstyrt och holistiskt stöd till eleverna. Familjebehandlare, psykolog och specialpedagog samverkade för att identifiera och tillgodose barnets olika behov, vilket bidrog till att insatserna blev mer träffsäkra. Även flera chefer lyfter den tvärprofessionella samverkan som projektets största styrka, särskilt dess betydelse för att skapa ett helhetsperspektiv kring eleven och för att underlätta samarbetet mellan skola, socialtjänst och vårdnadshavare.

En annan viktig aspekt var att det tvärprofessionella arbetet skapade kortare kontaktvägar för familjerna. Många familjer var aktuella hos flera verksamheter samtidigt och hade därmed många olika kontaktpunkter. I *SST plus* erbjöds en samordnad väg in, vilket minskade deras stress och administrativa börda, samtidigt som det underlättade samarbetet mellan de tre verksamheterna (socialtjänst, skola och vård). Projektmedarbetarna beskriver att det sammanhållna stödet skapade en känsla av lättnad för familjerna.

Projektgruppen upplever vidare att det tvärprofessionella arbetet gjorde samarbetet mer effektivt. Varje profession bar med sig legitimitet i sin egen kontext, inom skola, och socialtjänst, fanns det alltid någon i teamet som både förstod och blev lyssnad på i den aktuella verksamheten. Det gjorde det lättare att komma in i varandras organisationer och undanröjde många av de hinder som tidigare försvårat samarbetet. Teamet arbetade mer öppet och lärde av varandras perspektiv, vilket bidrog till ett smidigare och mer samordnat arbetssätt. Innan *SST plus* saknades ofta ett gemensamt språk, kontaktvägar och förståelse för varandras uppdrag, något som projektet i stor utsträckning lyckades överbrygga.

2.2.2. Kartläggningen ökade träffsäkerheten för åtgärder

Både projektmedarbetare och chefer lyfter fram den inledande kartläggningen av varje elevs situation som en viktig del av projektet. Genom att gå på djupet i varje enskilt fall blev det möjligt att identifiera bakomliggande orsaker till skolfrånvaro och utforma mer träffsäkra åtgärder. Projektmedarbetarna betonar att kartläggningen behövde få ta tid för att skapa en stabil grund för det fortsatta arbetet. Denna process möjliggjorde ett arbetssätt som var bättre anpassat efter elevens individuella behov och förutsättningar. Under kartläggningen testades också barnets mottaglighet för olika typer av insatser, och

teamet försökte förstå var barnet befann sig. Vidare fyllde den även en viktig alliansskapande funktion där relationen mellan familj och professioner stärktes, vilket i sin tur underlättade samarbetet i det fortsatta stödet.

2.2.3. Flexibelt och individanpassat stöd var nödvändigt för att kunna möta eleven där den befann sig

Utvärderingen visar att flexibilitet var en central del i projektets design. Det handlade om att kunna anpassa både tid och plats för träffarna med eleverna. Möten kunde till exempel hållas i hemmet, eller på annan plats än skolan, och ombokas med kort varsel vid behov. Det gjorde att stödet kunde ges även när en elev hade svårt att delta i planerade aktiviteter. Denna flexibilitet bidrog också till att minska väntetider och skapade förutsättningar för kontinuitet i stödet. För att möjliggöra detta arbetssätt behövde teamet ha ett rimligt antal ärenden. Om belastningen var för hög minskade utrymmet för att anpassa stödet till varje elevs behov.

Workshopdeltagarna beskriver även att flexibiliteten och förmågan att behovsanpassa stödet hade kunnat öka ytterligare om de haft tillgång till en neutral lokal, utan anknytning till skola eller socialtjänst. Detta eftersom vissa elever upplevde dessa platser som laddade, vilket kunde försvåra möten.

En annan viktig aspekt av projektets design var att arbetet anpassades efter var varje elev befann sig. För vissa elever handlade det om att börja med små steg, som att över huvud taget prata om skolan. För andra kunde det handla om att öka sin närvaro i undervisningen. Vad som var ett rimligt mål varierade från elev till elev och behövde alltid bedömas utifrån den enskildes förutsättningar.

2.3. Projektet hade ett fungerande genomförande trots organisatoriska utmaningar

Projektets genomförande präglades av organisatoriska förutsättningar som stundtals försvårade samordningen i teamet. Att medarbetarna tillhörde olika förvaltningar innebar olika krav och rutiner, vilket försvårade ett gemensamt arbetssätt. Samtidigt lyfts medarbetarnas engagemang, öppenhet och samarbetsförmåga fram som avgörande för att insatsen kunde genomföras på ett fungerande sätt. Projektet anpassades även under genomförandet för att bättre nå målgruppen i Järva, bland annat genom justerade målgruppskriterier och ett utvidgat upptagningsområde.

2.3.1. Att tillhöra tre olika förvaltningar försvårade samordningen i teamet

Projektgruppen beskriver att det tvärprofessionella arbetssättet var en viktig styrka i SST plus, men också att det innebar utmaningar att arbeta i ett team där medarbetarna tillhörde tre olika förvaltningar. Skilda organisatoriska krav, rutiner och styrsignaler försvårade möjligheten att etablera ett gemensamt arbetssätt, vilket påverkade teamets planering, prioritering och interna samordning.

Till exempel förekom det att medarbetare förväntades delta i olika interna möten i sina respektive hemorganisationer, trots att de formellt arbetade heltid i SST plus. Det ledde till varierande tillgänglighet i teamet och gjorde det ibland svårt att samlas för interna avstämningar. Även kraven på återrapportering till hemorganisationerna upplevdes som betungande. I vissa fall behövde medarbetare stå till svars för gemensamma beslut som inte överensstämde med den egna chefens förväntningar. Det kunde skapa en utmaning i att navigera mellan teamets arbete och hemorganisationens krav, vilket i vissa fall bidrog till otydlighet kring mandat.

Behovet av starkare samordning lyftes av flera medarbetare. Även om varje team hade en utsedd samordnare i form av skolpsykologen, upplevdes det ibland som svårt att driva arbetet framåt i situationer där professionella perspektiv eller organisatoriska krav krockade. Samordnarrollen saknade mandat att fatta beslut som sträckte sig över förvaltningsgränser, vilket försvårade hanteringen av vissa frågor. Detta visar att det hade behövts en tydligare förankring och mer aktiv delaktighet från ansvariga chefer i respektive förvaltning för att stödja samordningen och underlätta det gemensamma arbetet.

Avsaknaden av en gemensam fysisk arbetsplats beskrevs ytterligare ha förstärkt samordningsutmaningarna. Medarbetarna arbetade från olika platser och hade begränsade möjligheter att mötas spontant eller arbeta sida vid sida. Det saknades också gemensamma digitala verktyg, vilket försvårade dokumentdelning och informationsutbyte. Sammantaget innebar dessa praktiska förutsättningar att teamet behövde lägga mycket tid och kraft på samordning, tid som annars kunnat användas för direkt arbete med eleverna.

2.3.2. Teamets vilja och förmåga att samarbeta över professionerna gynnade projektet

Trots utmaningarna med att arbeta i ett team där medarbetarna tillhörde olika förvaltningar, lyfter projektgruppen fram att teamets samarbetsförmåga var en av projektets viktigaste styrkor. Medarbetarnas öppenhet, vilja att lära av varandra och förmåga att ta in perspektiv som skilde sig från det egna fältet beskrivs som avgörande för att det tvärprofessionella arbetssättet skulle fungera. Det unika i stödet byggde på att arbeta över professionsgränserna, vilket krävde att medarbetarna vågade tänka utanför sina traditionella yrkesroller och tillsammans utveckla ett gemensamt arbetssätt.

Förmågan att vara flexibel och ta in kollegors perspektiv, även när de skiljde sig från det egna yrkesfältet, var också en viktig framgångsfaktor. Arbetet med eleverna och familjerna var inte manualbaserat, utan anpassades efter varje individs situation. Det fanns en gemensam verktyglåda, men varje ärende krävde särskild anpassning. Det innebar att teamet behövde samverka och kontinuerligt anpassa hur de arbetade tillsammans. Projektgruppen beskriver att det handlade om att följa med, anpassa sig och lära längs vägen.

Under projekttiden utarbetade teamet successivt ett mer systematiskt arbetssätt, som provades och förfinades i praktiken. Den gemensamt testade arbetsprocessen ses av projektgruppen som ett konkret resultat av SST Plus, och har lagt grunden för en ny modell för stadens skolsociala stöd. Det framgår att erfarenheterna från projektet kommer att tas vidare i det fortsatta arbetet med att integrera SST och SST Plus i en gemensam struktur.

2.3.3. Målgruppskriteriet om 50 procents frånvaro justerades i Järva och stödet öppnades upp för elever från Spånga

Under genomförandet behövde projektet justera sin ursprungliga design för att bättre nå fram till målgruppen i Järva. Till skillnad från Kungsholmen, där inflöde av ärenden var stabilt, upplevde Järva utmaningar under det första projektåret. En del av förklaringen var att skolorna i Järva befann sig i en pågående process med att utveckla och stärka sina egna rutiner för att hantera frånvaro. Enligt projektansökan omfattade målgruppen, elever i stadens kommunala grundskolor med mer än 50 procents total frånvaro, 745 personer under läsåret 2021/22.

För att öka ärendeinflödet valde projektet att i Järva justera det ursprungliga målgruppskriteriet om minst 50 procents frånvaro. Workshopdeltagarna beskriver att en elev kan ha en komplex situation och samtidigt inte uppnå 50 procents frånvaro, men ändå vara i stort behov av stöd från SST plus.

Projektet öppnade därför upp för mer dialog med skolorna om elever de kände oro kring, oavsett exakt frånvaronivå. Justeringen gjorde det möjligt att arbeta mer relationellt och i dialog med skolorna om vilka elever som var i behov av stöd.

Justeringen motiverades också av att kunna arbeta mer förebyggande och nå elever i tidigare årskurser. Under det första projektåret i Järva nådde stödet främst till elever i årskurs 8 och 9, men genom att sänka kriteriet om frånvaro blev det enklare att arbeta med yngre elever i årskurs F-6. Projektgruppen såg detta som en viktig strategi för att förebygga att frånvaron förvärrades i senare årskurser.

Justeringen ledde till ett visst ökat inflöde av ärenden, men inte tillräckligt. Därför valde projektet att öppna upp för skolor i Spånga, som tillhör Järva stadsdelsförvaltnings geografiska upptagningsområde men inte ingick i det ursprungliga projektområdet. Projektgruppen anser att denna utvidgning var ett viktigt steg för att nå fler elever med behov av stöd.

Sammantaget ledde detta till att det sett till hela projekttiden blev en jämn ärendefördelning mellan Järva och Kungsholmen.

3. Projektgruppen upplever att stödet bidrog till positiva förändringar för elever och skolpersonal

I det här kapitlet presenterar vi insatsens resultat och måluppfyllelse. Sammanfattningsvis beskriver projektgruppen att stödet bidrog till att flera elever närmade sig skolan igen, att måendet förbättrades hos många elever och att skolpersonal upplevde avlastning. Det framkommer dock också att resultaten ibland varit sköra och att det fortsatt finns utvecklingsbehov i samverkan mellan skola och socialtjänst.

Sammanfattande bedömning

Vår samlade bedömning är att SST plus bidrog till positiva förändringar för flera elever. Projektgruppen uppger att många närmade sig skolan igen, måendet förbättrades och skolpersonalen fick ett viktigt stöd. Samtidigt blev antalet deltagande elever lägre än planerat.

Projektgruppen beskriver att många elever ökade sin skolnärvaro under tiden med SST plus, men att det är svårt att uttala sig om hur varaktiga resultaten blev efter att stödet avslutats. I vissa fall bedömdes resultaten som sköra, särskilt när insatsen avslutades tidigare än teamet rekommenderade eller när viktiga inslag, såsom skolbyte eller anpassad skolform, inte kunde genomföras.

Arbets sättet i SST plus innebar en viktig avlastning för skolorna, särskilt i komplexa ärenden där skolans möjligheter att påverka situationen var begränsade. Samtidigt ställde det gemensamma arbetet höga krav på tydlig arbetsledning och samordning. Att teamen bestod av personal från olika förvaltningar krävde strukturer för att hantera olika uppdrag, rutiner och prioriteringar, både i det dagliga arbetet och på chefsnivå.

3.1. Antalet elever blev lägre än planerat till följd av lågt inflöde

Projektet hade som målsättning att arbeta med 60 elever under projekttiden. Totalt deltog 28 elever i SST Plus, varav 15 i Järva och 13 på Kungsholmen. Projektgruppen beskriver att det fanns kapacitet att arbeta med fler elever, men att inflödet blev lägre än förväntat under projektets första del, framför allt i Järva.

Som beskrivs i avsnitt 2.2.3 tog det längre tid att implementera SST Plus i Järva. Det är en stor stadsdel med många skolor och aktörer, där utvecklingsarbete ofta sker parallellt med andra satsningar. Projektgruppen beskriver att det fanns en viss projekttrötthet och att skolorna samtidigt arbetade med att utveckla sina egna metoder för att hantera frånvaro. I detta sammanhang tog det tid att bygga relationer, förankra arbetssättet och skapa ett stabilt inflöde av ärenden.

3.2. SST plus stöttade elever mot ökad närvaro i skolan

Workshopdeltagarna beskriver att majoriteten av eleverna som fick stöd från SST plus ökade sitt deltagande i undervisning. Vad ökad undervisning innebar varierade beroende på elevens utgångsläge. För vissa elever innebar det att de, efter flera års frånvaro, närmade sig skolan igen och deltog i någon form av undervisning eller aktivitet. För andra elever innebar det ökat deltagande i lektioner, raster eller i andra sociala sammanhang i skolan. Projektgruppen uppger vidare att bättre anpassningar i skolmiljön möjliggjorde att fler elever kunde ta del av undervisning utifrån sina förutsättningar.

Workshopdeltagarna framhåller dock att det var svårt att uttala sig om huruvida den ökade skolnärvaron höll i sig efter att SST plus avslutat sitt stöd. Projektmedarbetarna tror att det i många fall hjälpt även på lång sikt, men beskriver också att resultaten i vissa fall varit sköra. Projektgruppen lyfter exempelvis att i de fall där elev eller vårdnadshavare valde att avsluta tidigare än teamet rekommenderade, har en återgång till frånvaro ibland iakttagits. I andra fall rekommenderade teamet skolbyte eller anpassad grundskola, men vårdnadshavare avböjde. I sådana situationer bedömer projektgruppen att förutsättningarna för att hålla i högre skolnärvaro blev mer osäkra efter att SST plus avslutat sitt stöd.

3.3. Projektpersonal och vårdnadshavare upplever att den unge mår bättre

Workshopdeltagarna uppger att de såg tecken på förbättrat mående hos eleven i samtliga ärenden de arbetade med. Projektgruppen beskriver exempel där elever som tidigare isolerat sig började komma ut från sina rum, ville hitta på fler saker och berättade stolt om saker de klarat av i skolan. Projektgruppen beskriver också att föräldrar rapporterade positiva förändringar, såsom att barnet hade lättare att somna, fick färre utbrott och ökade sin kontakt med jämnåriga.

3.4. Projektet minskade arbetsbelastningen på skolorna, trots att stödet initialt kunde upplevas resurskrävande

Workshopdeltagarna beskriver att många skolor upplevde en lättnad, både praktiskt och känslomässigt, när SST plus kopplades in. Att någon utifrån kom in och delade ansvaret för att stötta elevens närvaro i skolan lyfts som en viktig avlastning för skolpersonalen.

Workshopdeltagarna lyfter också att situationen mellan skola och vårdnadshavare ofta var konfliktfylld, till följd av att båda parter inte upplevde att den andra parten gjorde sin del. I sådana situationer kunde SST plus agera som en mellanhand och underlätta samarbetet, vilket ytterligare minskade trycket på skolorna.

Vidare framkommer att anledningarna till en elevs frånvaro ibland låg utanför skolans rådighet, exempelvis i sociala eller familjerelaterade faktorer. Genom att SST plus bidrog med ett helhetsperspektiv kunde situationer som skolan annars haft svårt att påverka, till exempel när frånvaron bottnade i familjerelaterade faktorer, hanteras mer effektivt. Det innebar en avlastning för skolorna jämfört med om de fortsatt behövt arbeta ensamma med elever med mycket hög frånvaro under lång tid.

Samtidigt framkommer att stödet från SST plus i vissa fall innebar en ökad arbetsinsats från skolpersonalen. Detta gällde särskilt när elever som haft mer eller mindre full frånvaro återvände till undervisningen och behövde omfattande anpassningar och stöd. Projektgruppen beskriver att skolorna ibland behövde lägga ner betydande arbete för att ta emot eleverna på ett bra sätt för att skapa en fungerande skolgång.

3.5. Samarbetet mellan socialtjänst och skola fördjupades men fortsatt utveckling behövs på chefsnivå

Workshopdeltagarna beskriver att samarbetet mellan skola och socialtjänst fördjupades under projektets gång. Projektgruppen uppger att arbetet i SST plus-teamen bidrog till en ökad förståelse för varandras uppdrag och förutsättningar. Flera deltagare lyfter att det blev lättare att samordna insatser kring elever med hög frånvaro när skolpersonal och socialtjänst arbetade nära varandra i en gemensam struktur.

Projektgruppen beskriver vidare att samarbetet på chefsnivå förbättrades under projektet. Workshopdeltagarna lyfter exempelvis att chefer i större utsträckning började prata öppet om sina egna verksamheter, inklusive utmaningar och brister. De beskriver att det nu finns ett mer utvecklat samarbete även på chefsnivå, med en större ömsesidig förståelse. Detta bekräftas även i chefsenkäterna, där flera chefer beskriver att de lärt känna varandra bättre över verksamhetsgränserna och fått ökad förståelse för varandras roller, vilket i sin tur har underlättat samordningen kring eleven.

Samtidigt lyfter projektgruppen att det fortfarande finns utvecklingsbehov i samarbetet på chefsnivå. Det handlar framför allt om att hitta gemensamma former för arbetsledning och hantering av övergripande frågor, för att skapa långsiktig hållbarhet i arbetet med skolfrånvaro. Även chefer uttrycker ett behov av tydligare struktur och samordning, och flera lyfter att ledning behöver förtydligas för att arbetssättet ska fungera i ordinarie verksamhet.

4. Övergripande lärdomar

I följande avsnitt redogör vi för våra övergripande lärdomar från utvärderingen av SST plus.

4.1. Tre professioner och ett gemensamt förhållningssätt behövs för att ge ett samlat och träffsäkert stöd

Utvärderingen pekar på att ett sammansatt team med specialpedagog, skolpsykolog och familjebehandlare var avgörande för att möta elevens och familjens samlade behov. Kombinationen av olika kompetenser möjliggjorde en bredare analys av orsaker till frånvaro och gjorde insatserna mer träffsäkra än vad en enskild profession hade kunnat åstadkomma. Projektgruppen betonar att det holistiska förhållningssättet krävde alla tre roller. Det var först i samverkan som teamet kunde fånga elevens hela situation och anpassa stödet därefter.

Samtidigt visar erfarenheterna att det inte enbart är teamets formella sammansättning som är avgörande, utan även hur medarbetarna arbetar tillsammans. För att det tvärprofessionella arbetet skulle fungera i praktiken krävdes att medarbetarna var öppna för att utmana sin professionella identitet, nyfikna på varandras perspektiv och beredda att tänka nytt. Det handlade om att skapa ett gemensamt arbetssätt snarare än att leverera tre separata insatser.

Det framkommer också att det haft betydelse att alla tre funktioner var särskilt avsatta för SST plus, snarare än integrerade i skolans ordinarie verksamhet. Det gav förutsättningar för ett mer fokuserat arbete och skapade, enligt projektgruppen, en större upplevd neutralitet i relation till både skola och familj. Det i sin tur underlättade samarbetet och förtroendebyggandet.

4.2. Tvärprofessionella team kräver tydliga strukturer för ledning och ansvar

En viktig lärdom från SST plus är att samverkan mellan olika professioner och verksamheter är komplext och ställer särskilda krav på ledarskapet. För att ett gemensamt arbetssätt ska fungera långsiktigt krävs både ett operativt ledarskap som håller ihop det dagliga arbetet och ett strategiskt ledarskap på chefsnivå som säkerställer gemensamma prioriteringar och förutsättningar.

En samordnande funktion inom teamet hade ett viktigt uppdrag, men saknade mandat att hantera frågor som sträckte sig över förvaltningsgränser. För att en sådan roll ska fungera i praktiken krävs att uppdraget är tydligt förankrat i samtliga medverkande förvaltningar och har ett gemensamt stöd från cheferna. Det ställer i sin tur krav på ett aktivt, samordnat ledarskap på chefsnivå, som kan bära helhetsperspektivet och skapa gemensamma förutsättningar för teamets arbete.

Även på chefsnivå framkom behov av ökad samordning. Medarbetarna rapporterade till olika chefer med skilda krav, bland annat kring dokumentation, tillgänglighet och prioriteringar. Det försvårade gemensam planering och gjorde det svårt att fullt ut arbeta som ett samlat team. Under projektets gång utvecklades samarbetet mellan cheferna, men erfarenheterna visar att ytterligare fördjupning krävs för att liknande arbetssätt ska fungera effektivt över tid.

4.3. Stark förankring och tydlig målgruppsdefinition krävs för att nå rätt elever

För att en insats som SST plus ska nå rätt målgrupp krävs att den är väl förankrad i skolledning och bland skolpersonal. Skolorna behöver ha en gemensam förståelse för vem stödet riktar sig till, hur det fungerar och hur det kompletterar skolans eget uppdrag. Utan denna förankring riskerar inflödet av elever att bli begränsat, oavsett insatsens kvalitet.

I Järva justerades målgruppskriterierna för att möjliggöra att fler elever kunde få stöd från SST plus. Projektgruppen beskriver att det gjorde det lättare att fånga upp elever med komplex problematik, även om frånvaron inte nådde upp till 50 procent. Det bidrog också till att fler yngre elever aktualiserades.

Inför det fortsatta arbetet med SST plus blir det viktigt att sammanlänka de erfarenheter som gjorts inom ramen för projektet med det pågående arbetet i ordinarie SST-verksamhet, särskilt för elever med lägre frånvaro. För elever som har både skolrelaterade svårigheter och komplexa behov kopplade till familj, individ och sociala sammanhang krävs fortsatt samverkan och gemensamma arbetssätt. För att insatsen ska kunna användas på ett likvärdigt och ändamålsenligt sätt behöver målgruppen definieras. Om frånvaro inte är det enda urvalskriteriet, behöver andra indikatorer på problematik identifieras och förankras med skolorna. En gemensam förståelse för vilka elever som har behov av stödet är en förutsättning för att skolor och team tillsammans ska kunna prioritera rätt elever.

Bilaga 1 - Rambolls metod för utvärdering av sociala investeringar

Vårt arbete tar sin utgångspunkt i det arbete som gjorts på området investeringar i tidiga och förebyggande insatser. Bland annat har Lars Hultkrantz, professor i nationalekonomi vid Örebro Universitet, skrivit en rapport om att utvärdera sociala investeringar, som har väglett arbetet.¹ Vidare har vi utgått från den socialekonomiska beräkningsmodell med tillhörande utbildningsmaterial för kommunala aktörer² som Socialstyrelsens motsvarighet i Danmark tagit fram. I utbildningsmaterialet ges en guide för hur kommunala aktörer kan implementera, följa upp och utvärdera förebyggande och tidiga insatser och visa på de ekonomiska besparingarna. Rambolls utvärdering består av tre huvudsakliga delar: 1) en processutvärdering, 2) en effektutvärdering, samt 3) en nyttokostnadsanalys. Figur 7 illustrerar vårt ramverk för utvärderingen. Processutvärderingen och effektutvärderingen ligger till grund för att avgöra investeringens ekonomiska värde. Det värdet jämförs med insatsens kostnad för att avgöra den totala nettobesparingen. Nedan ges en närmare beskrivning av delarna i ramverket.

Figur 7 Rambolls ramverk för utvärdering av sociala investeringar

Processutvärdering

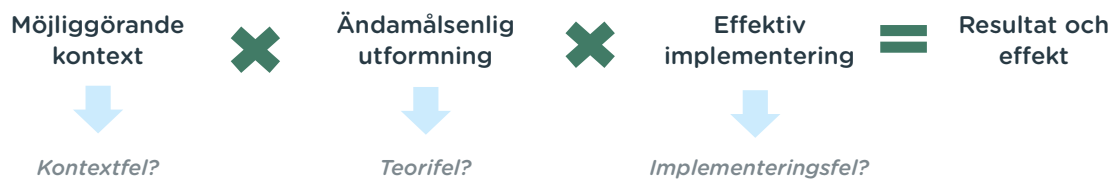
Processutvärderingen svarar på hur väl insatsen har genomförts. Vår processutvärdering utgår ifrån ramverket Ramboll Impact Framework som bygger på implementeringsforskning av Fixsen et al³. För att nå goda resultat och effekter visar forskningen att det krävs en möjliggörande kontext, ändamålsenlig utformning och ett effektivt genomförande. Figur 3 nedan illustrerar ramverket. Mellan varje steg i figuren står ett multiplikationstecken, som visar hur viktigt det är att varje steg lyckas för att nå goda resultat.

¹ L. Hultkrantz, 'Att utvärdera sociala investeringar', SNS - Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (Stockholm, 2015)

² Socialstyrelsen Danmark, 'Den socialekonomiske Investeringsmodel', <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialstyrelsens-viden/som-og-okonomiske-analyser/som>, hämtad 7 jul 2021

³ D. Fixsen, et al. 'Implementation Research. A Synthesis of the Literature.' Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Im-plementation Research Network, (2005). (FMHI Publication #231).

Figur 8 Ramboll Impact Framework

De huvudsakliga frågeställningarna för processutvärderingen är:

- Kontext:** vad i projektets kontext har varit möjliggörande? Vad har varit hindrande?
- Utformning/design:** Vilken/vilka aktiviteter har varit avgörande för att nå resultat? Hur har respektive aktivitet bidragit till resultaten? Hade projektet kunnat göra mindre eller mer av något?
- Genomförande:** Har projektet genomförts enligt plan? Vilka utmaningar har projektet stött på? Vad har varit främsta framgångsfaktorerna i genomförandet?

Effektutvärdering

Syftet med effektutvärderingen är att avgöra om någon förändring har skett i målgruppens situation och om insatsen har orsakat den förändringen.

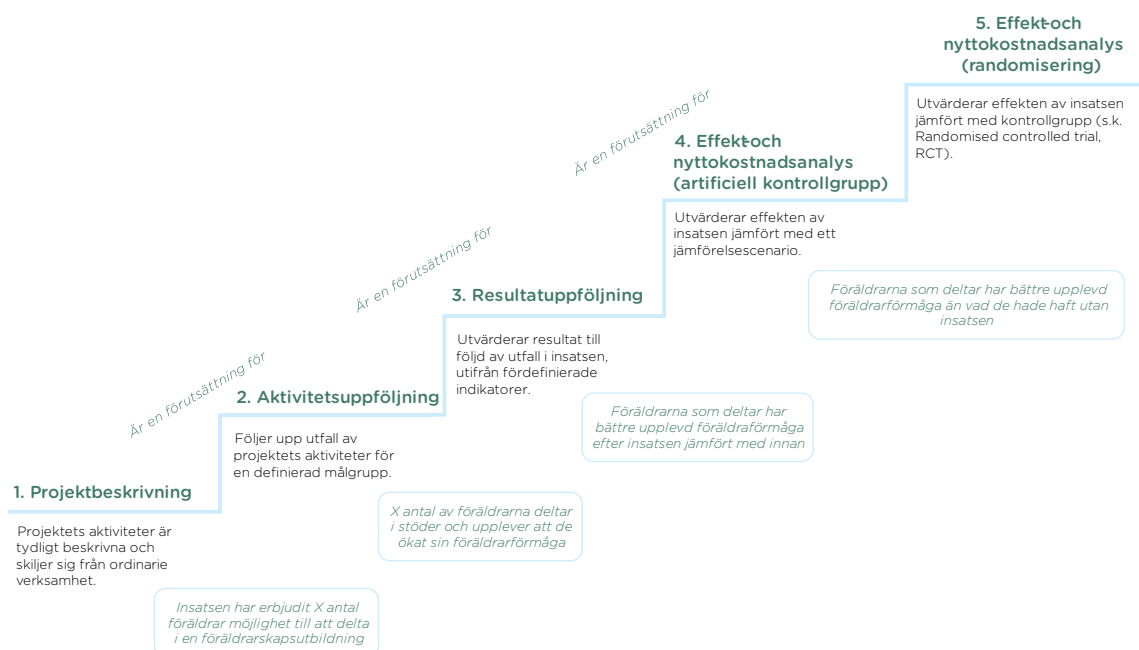
För att avgöra insatsens påverkan på utfallet behöver ett kontrafaktiskt scenario etableras. Det kontrafaktiska scenariot ska svara på vad som hade hänt individen om den inte tagit del av insatsen. För att svara på det behöver insatsen utvärderas med experimentella, eller så kallade "kvasi-experimentella" metoder. Det innebär att utfallen för de individer som tagit del av insatsen jämförs med utfallen för en kontrollgrupp som inte tagit del av insatsen.

Det finns andra sätt att teoretiskt sätta upp hypoteser om insatsens effekt. Om liknande insatser har utvärderats tidigare kan dokumenterade effekter användas för att skapa potentiella scenarier för målgruppens utfall.

Saknas förutsättningar för ovan nämnda strategier saknas också förutsättningar att uttala sig om effekt. Utvärdering av sådana insatser bör fokusera på processuppföljning och resultatanalys. I en resultatanalys mäts samma utfall för målgruppen som i en effektstudie, men vi kan med mindre säkerhet härleda förändringar i målgruppens utfall till den insats de tagit del av.

Vår utgångspunkt för effektutvärderingen beskrivs i Figur 4. Vi utgår ifrån trappan i vårt arbetssätt och när vi gör bedömningar om insatsens utvärderingsbarhet.

Figur 9. Utvärderingstrappan

Nyttokostnadsanalys

I en nyttokostnadsanalys ställs insatsens kostnader i relation till de potentiella besparingar som den kan leda till på kort och på lång sikt. Det innebär att vi jämför insatsens kostnad mot kostnaden för alternativet, om individen inte hade tagit del av stöd.

För att räkna på de ekonomiska konsekvenserna av en insats behöver man först känna till insatsens effekt, kostnader för insatsen och hur många och vilka som insatsen når. En nyttokostnadsanalys kräver med andra ord att en processutvärdering och en effektutvärdering genomförts.

Om kännedom om insatsens effekter är okänd eller begränsad, kan man göra en scenarioräkning. En sådan beräkning svarar på vad nettokostnaderna för ett särskilt förlopp hade blivit, om kostnaderna och effekterna till följd av en insats "är som förväntat". En sådan beräkning kräver tidigare utvärderingar av liknande insatser.

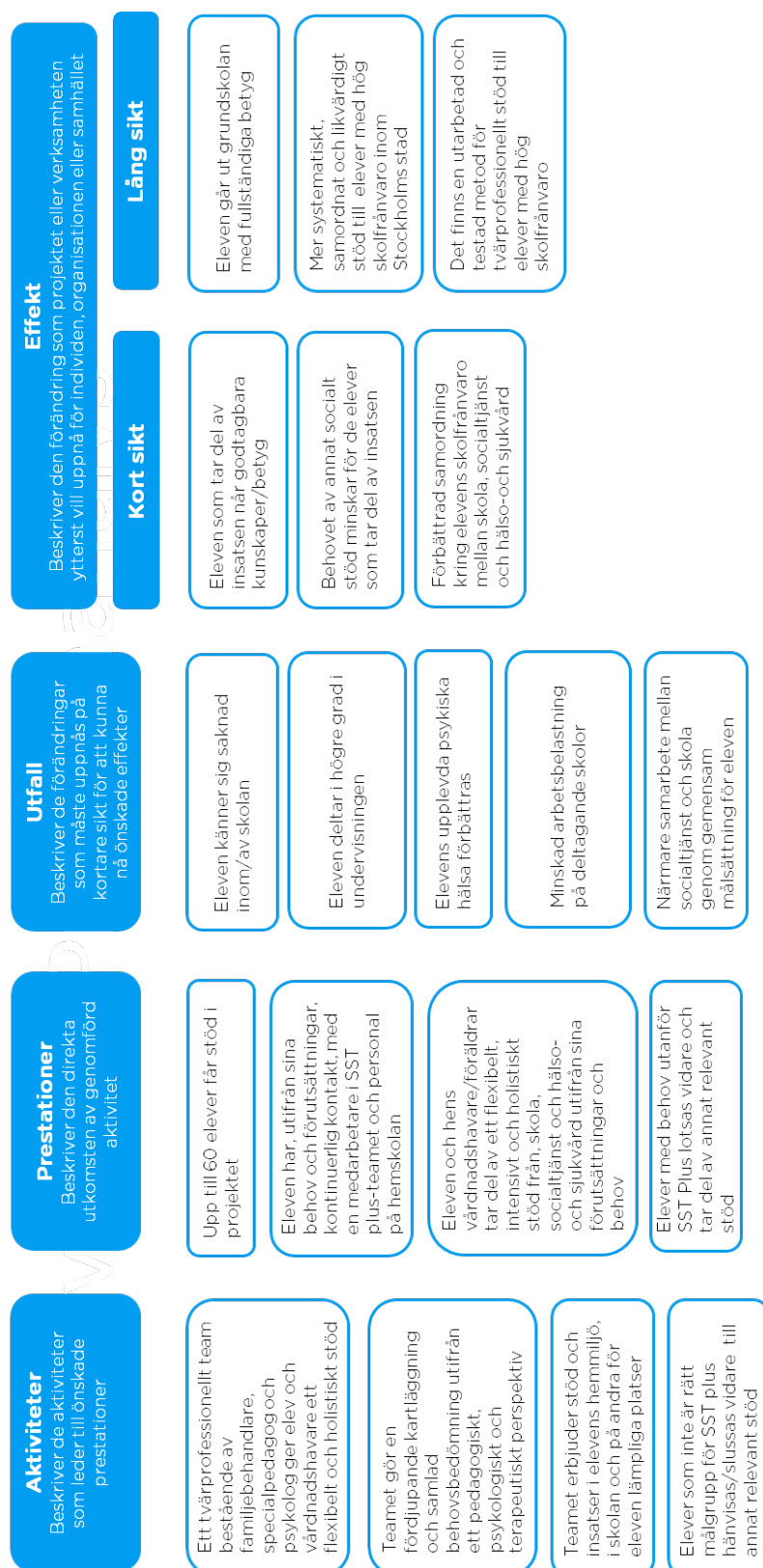
Ekonomiska förtjänster av projektet kan uppstå över lång tid samt för olika aktörer, för största trovärdighet och relevans kommer effekter för kommunala aktörer premieras och effekter med längre realiseringshorisont begränsas.

Bilaga 2 – Enkät till chefer och styrgrupp

Utvärderingen har tagit del av insamlade svar från en enkätundersökning som projektledningen genomfört med chefer inom projektgruppen och styrgruppen. Enkätfrågorna i sin helhet återfinns nedan:

1. Vilken är din arbetsplats och roll/funktion inom SST plus?
2. Vad anser du är den största framgångsfaktorn med arbetssättet SST plus?
3. Vad anser du är den största utmaningen/det största förbättringsområdet med arbetssättet?
4. På vilket sätt har projektet påverkat din organisations arbete med målgruppen för SST plus?
5. Har projektet haft någon inverkan på er lokala samverkan mellan skola och socialtjänst? Beskriv gärna kortfattat.
6. Vilka lärdomar och/eller arbetssätt är viktiga att ta med sig från projektet?
7. Hur ser du på förutsättningarna (till exempel tid, budget/resurser, ledarskap) för att fortsätta arbeta enligt projektets arbetssätt i ordinarie verksamhet? Ser du några risker eller hinder kopplat till det?
8. Vill du ge några tips eller medskick till andra stadsdelar/kommuner som vill arbeta på liknande sätt?

Bilaga 3 – Förändringsteori för SST plus

Bright
ideas.
Sustainable
change.

RAMBOLL